

ко че той извършилъ всичкитѣ си походи въ крайна зависимостъ отъ Людовика XIII, послѣ отъ кралицата-управителка и най послѣ отъ Людовика XIV, отъ двора имъ и отъ интригитѣ му, отъ министритѣ имъ: Ришеліѣ, Мазарини и Лувуа и отъ много други лица и обстоятелства, но той всѣкога умѣялъ самостоятелно, своеобразно, искусно и успѣшно да изпълнява даже прѣдписанитѣ му дѣйствия. Той всѣкога се трудилъ да парализира всичкитѣ мѣрки на противникитѣ си, които вѣрно прѣдполагалъ, като при това никога не впадалъ въ дрѣболии. Погрѣшкитѣ и несполукитѣ си безъ исклучение той не само че не скривалъ, но даже самъ простодушно и горчиво се укорявалъ за тѣхъ. Слѣдъ издържана побѣда той казвалъ: »ний побѣдихме«, а слѣдъ понесено поражение — просто: »азъ бѣхъ разбитъ«. Като постигалъ цѣлѣта си, той не прѣнебрѣгвалъ ни най малкитѣ прѣдпазливости. Той билъ толкова увѣренъ въ това, което вършилъ, щото не билъ въвежданъ въ заблуждение отъ никакви демонстрации на противникитѣ си и, като продължавалъ работата си, принуждавалъ самитѣ тѣхъ да съобразяватъ дѣйствията си съ неговитѣ и да ги слѣдватъ. Той подробно и зрѣло обмислювалъ плановѣтѣ си, но еднѣжъ нѣщо рѣшено, то бивало незабавно изпълнявано, тѣй че у него рѣшението и изпълнението били тождественни и едновременни. Въ всѣки отъ 18-тѣ си похода (1644 — 1675) той срѣщалъ съчетание на такива разнообразни обстоятелства, вслѣдствие на които военната му опитност постепенно растяла и водила все къмъ по голѣмо и по голѣмо съвършенство, съединено съ извѣнрѣдно разнообразие. Ако внимателно слѣдимъ за всѣки и за всички негови походи и отдѣлни дѣйствия, лесно ще можемъ да про-

слѣдимъ постепенното развитие на искусството му, като полководецъ. Това особено може да се забѣлжи въ походите на войнитѣ на фрондата, въ които той, съ нищожни сили, но съ искусно маневриране умѣялъ да обръща въ нула прѣдприятіята на неприятелскитѣ армии, които го прѣвѣсхождали на брой и сила, и като се държалъ близо до тѣхъ смѣло, даже рискувано, но прѣдпазливо, да ги извиква на бой и всѣкога да бжде готовъ за него, като при това съединявалъ съ външния видъ на не-обикновенната си енергия извѣнрѣдна прѣдпазливостъ. Така именно той принудилъ неприятеля да се отгѣгли отъ прѣдѣлитѣ на Франция, ускорилъ распаданieto на фрондата и съ това принесълъ на Франция голѣма услуга. Той нееднократно се противилъ тѣй сжщо на малодушнитѣ планове на двора и съ това е спасявалъ и него, и положението на законното правителство на Франция. Въ критически обстоятелства и неизбежна опасностъ той спазвалъ невѣзмутимо спокойствие, което имало извѣнрѣдно влияние върху войскитѣ му и върху всички, които го окръжавали и което свидѣтелствувало, че той дѣйствително обладалъ това, което Наполеонъ I наричалъ *la partie divine de l'art*, но го обладалъ тѣй, че вѣроятно и самъ не би можалъ да обясни, по кой именно пжтъ и съ какви срѣдства е постигалъ той, както и други сж можали да постигатъ това: това сж били — мигновенни внушения на генія, неподлѣжащи на правила. Равновѣсието между съображението и распорѣжданieto въ минутата на потребността, между употреблението на силата и маневриранieto въ полето, именно и съставлява величието му и проявява въ него идеала на полководецъ. Разбира се, и той не е билъ свободенъ отъ грѣшки и самъ ги съзнавалъ; но суммата на всичкитѣ му